

Ajankohtaista lainsäädännön kehittämisessä

Kehitysvammahuollon yhteistyöpäivä,

Jyväskylä 9.10.2019

Lakimies Tanja Salisma,

Kehitysvammaisten Tukiliitto

Osaavaa kansalaistoimintaa
Opintokeskus **Sivis**

Lainsäädännön tarkoitus

Suomen lainsäädäntö

Ihmis- ja perusoikeudet

- YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus ([ratifioitu 2016](#))
- YK:n lapsen oikeuksia koskeva sopimus ([ratifioitu 1991](#))
- Suomen perustuslaki ([voimaan 2000](#))

Asiakkaan ja potilaan asemaa koskevat oikeudet

- Yhdenvertaisuuslaki
- Sosiaalihuollon asiakaslaki
- Potilaslaki
- **Valmisteilla uusi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaan asemaa ja itsemääräämisoikeutta vahvistava ja perusoikeuksien rajoittamista sääntelevä laki**

Oikeus saada palveluita ja tukea

Yleislait

- Sosiaalihuoltolaki ja terveydenhuoltolaki
- **Asiakasmaksulaki (uudistus valmisteilla)**

Erityislait

- Vammaispalvelulaki
- Laki kehitysvammaisten erityishuollosta
- **Valmisteilla uusi vammaispalvelulaki**

Perus- ja ihmisoikeudet

- **Ihmisoikeudet** ovat kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa määriteltyjä oikeuksia ja **perusoikeudet** Suomen perustuslakiin kirjattuja oikeuksia.
- Oikeudet kuuluvat kaikille ihmisille.
 - Niitä ei voi ottaa pois kunnan päätöksellä.
 - Oikeuksista ei voi luopua edes omalla päätöksellä/suostumuksella.
 - Rajoittamisesta tulee säätää lailla.

YK:n vammaissopimus

Vammaissopimus tuo ihmisoikeusnäkökulman vammaisten ihmisten kohteluun ja palveluihin.

- Ihmisoikeudellisessa mallissa yksilöitä tuetaan, jotta heistä tulee yhteisöidensä aktiivisia kansalaisia.
- Objektiivisesti määriteltyjen tarpeiden täyttämistä mennään kohti subjektiivisten oikeuksien käyttämistä.
- Holhoavasta toimintatavasta vuorovaikutteiseen toimintamalliin, jossa vammaisen ihminen tekee itse päätöksiä.
- Voimaantumisen – kohti yksilön valinnanvapautta, itsenäisyyttä ja osallisuutta (ei vain suojaa, ruokaa, hoitoa)

Lakien ja muiden säännösten soveltaminen

- Lakien ja normien järjestys
 - Perustuslaki ja kv. ihmisoikeusvelvoitteet
 - Laki
 - Asetus
 - Ohjeet, suositukset ym.
alempien viranomaisten antamat oikeussäännöt
- Perus- ja ihmisoikeusmyönteinen laintulkinta
- Lait vahvimmin velvoittava oikeuslähde, niiden esityöt ja ennakkopäätökset myös huomioon.
- Sovellettava asiakkaalle edullisempaa lakia
- Lain vastaisia ohjeita ym. ei saa noudattaa!

Vastuullinen vallankäyttö

- Julkista valtaa käyttävät viranomaiset ja myös yksityiset toimijat silloin, kun valtaa on delegoitu, toimivat virkavastuulla.
- Vallan käyttäjien on tunnettava lainsäädäntö.
 - Tietämättömyyteen ei voi vedota.

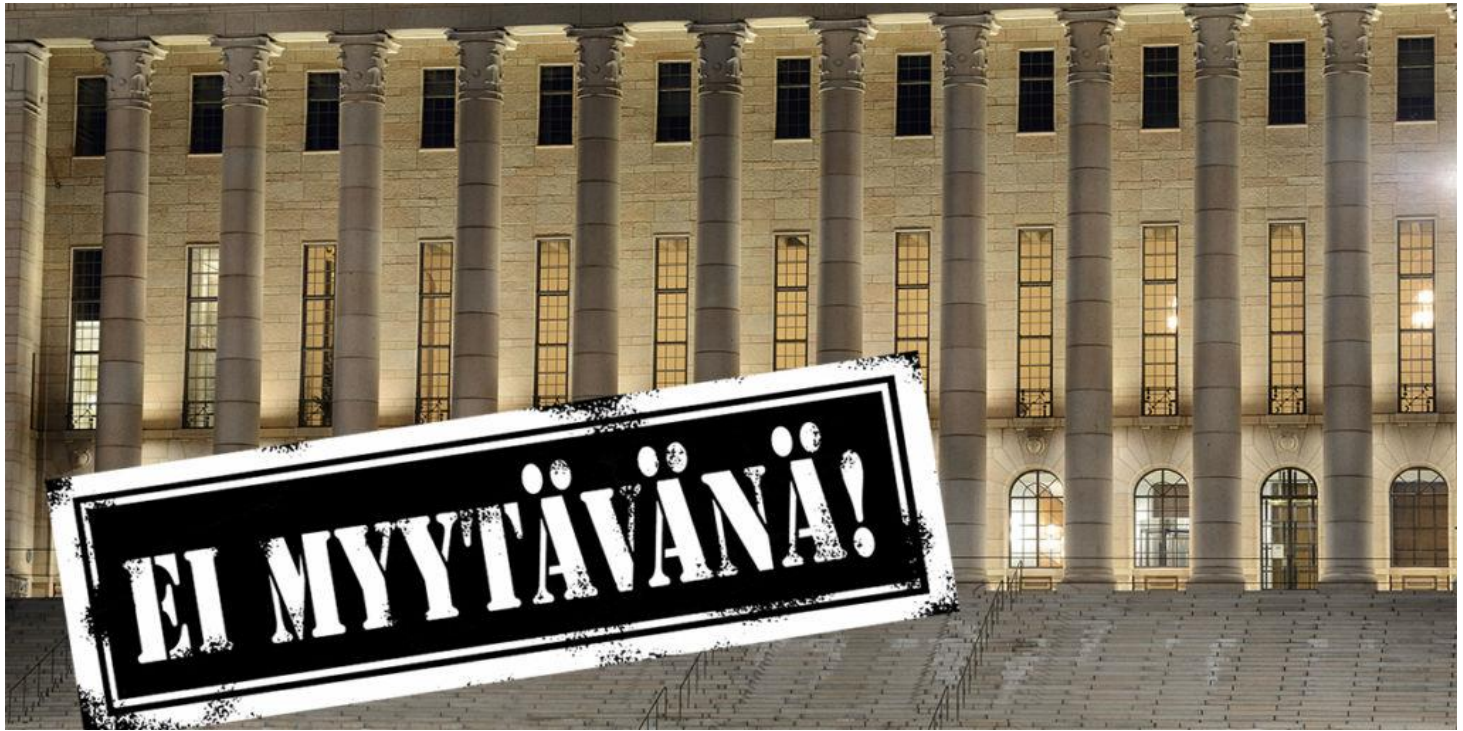
Apua ja neuvoja esim. Kehitysvammaisten Tukiliiton lakineuvonnasta lakineuvonta@tukiliitto.fi sekä www.tukiliitto.fi/tuki-ja-neuvot/

Kuinka luen lakia?

- **Laki on aina kokonaisuus!**
- **Soveltamisala** kertoo, ketä laki koskee.
- **Lain tarkoitus** on kaiken perusta.
- **Määritelmät** kertovat, mitä sanat tarkoittavat juuri tässä laissa.

- Eduskuntakauden päättyessä kaikki merkittävät lakiesitykset (sote ml. valinnanvapaus, vammaispalvelu- ja asiakasmaksulakiehdotukset) raukesivat, ja Ei myytävänä -kansalaisaloite hylättiin, mutta tietyin lausumin. Lähes kaikkien näiden valmistelu jatkunee hallitusohjelmankin perusteella silti jossain muodossa, ja mukaan tulee myös uutta, esim. sotu-uudistus.
- Itsemääräämisoikeuslainsäädäntöä koskevaa esitystä ei edes viety edelliselle eduskunnalle, mutta senkin valmistelu jatkunee pian.
- Oikeustieteen tohtori Jaana Paanetojan selvitysraportti Vammaisten työllistymistä tukevan toiminnan ja työtoiminnan uudistaminen valmistui maaliskuussa osana Osakykyisille tie työelämään -kärkihanketta.

Vammaispalvelulakiehdotus

- Vammaisjärjestöt olivat pääsääntöisesti ehdotukseen tyytyväisiä: **peruslähtökohdat kunnossa** (turvattaisiin tarve- ja asiakaslähtöiset palvelut edelleen pääosin maksuttomina subjektiivisina oikeuksina, keskiössä yhdenvertaisuus, osallisuus ja itsemääräämisoikeus), säästötavoitteet saatiin pitkälti pois
- Kehitysvammanäkökulmasta tärkeitä asioita: **asumisen palvelut** ensisijaisesti itse valittuun asuntoon ja asuinpaikkaan sekä myös lievemmin kehitysvammaisille henkilöille, joilla on välttämätön ja toistuva tarve avulle tai tuelle asumisessa, **valmennus ja tuki** (sis. myös päätöksenteon tuki ja kuntouttava varhaiskasvatus), **lyhytaikainen huolenpito, lapsia koskevat pykälät** esim. asumisesta
- Haasteita: henkilökohtaisen avun **voimavararajaus** (tiukentumassa?), **valituslupamenettely** myös subjektiivisina oikeuksina turvattujen palveluiden osalta, **rajapinnat** muuhun lainsäädäntöön: minne/miten hebu-säätely, kilpailutusten lopettaminen, työtoiminta...?
- Pienempiä viilaustarpeita joissain säännöksissä ja perusteluissa (esim. HA/puolesta työnantajana toimiminen sekä kuljetuspalvelut)

Voimassaolevaa lainsäädäntöä tulee noudattaa

- Käytännössä on noussut esiin lakimuutosten ”ennakointia” (esim. jätetään EHO:t tekemättä) → kuitenkin niin kauan kunnes uusi lainsäädäntö astuu voimaan korvaten aiemmat säädökset, noudatettava voimassa olevia säännöksiä: vammaispalvelu- ja kehitysvammalakeja sekä esim. sosiaalihuoltolakia
 - Uudessa laissa voi olla myös siirtymäaikoja
 - Yleislain ensisijaisuus, MUTTA asiakkaan edun ensisijaisuus käytännössä usein johtaa erityisemmän lain soveltamiseen
 - Lain noudattaminen edellyttää yleensä myös sen tulkintaa koskevan oikeuskäytännön selvittämistä ja huomioimista
- Haasteita myös liittyen lakien ”ylitulkiintaan”, esim. oletettu pakko kilpailuttaa (vaikka voidaan valita muut tavat järjestää palveluita), tietosuoja-asiat

Muuta ajankohtaista

- **Asiakasmaksulakiehdotus** oli vammaisten ihmisten näkökulmasta huono: palveluiden maksuttomuus kirjoitettu epäselvästi, ei vähimmäiskäyttövarasäännöstä, lasten asumisen kohtuuttomat maksut
- **Varhaiskasvatuksen** tuesta ei ole vielä kukaan säädetty ja **perusopetuksen** tukea koskevien säännösten toimeenpanossa on isoja puutteita
- **Kelan** palveluissa ja etuuksissa (mm. kuntoutus, tulkkauspalvelut, toimeentulotuki) on haasteita
- Taksilainsäädännön uudistus ja säästöpyrkimykset ovat aiheuttaneet ongelmia erilaisissa **kuljetuksissa**
- **Pankkitunnusten** saanti ja sähköinen asiointi on usein vaikeaa
- Valtakunnalliset **apuvälineiden** luovutusperusteet tosiasiallisesti rajaavat merkittävästi tarvittavien apuvälineiden saamista
- Omaishoidon tuen vapaisista lakimuutoksesta huolimatta ongelmia
- Sosiaalihuollon **valvonnan** riittävyys?
- Uudistettu **yhdenvertaisuuslaki** alkaa vaikuttaa

Kiitos!

www.tukiliitto.fi

lakineuvonta@tukiliitto.fi